

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK ÇOCUKLARIN ANA DİL KULLANIM DÜZEYLERİNE YÖNELİK
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ: BALKANLAR ÖRNEĞİ
TEACHERS' VIEWS ON THE MOTHER TONGUE USAGE LEVEL OF TURKISH CHILDREN LIVING
ABROAD: BALKAN CASE**

**Arzu ŐAŐMAZ*
Mustafa ARSLAN****

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmen görüşleri doğrultusunda yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dil kullanım düzeylerinin belirlenmesidir. Yurt dışında yaşayan Türk çocukların Türkçeyi sınırlı zaman ve mekânlarda kullanıyor olmaları onları ana dili ve kültürlerine giderek yabancılaştırmaktadır. Öğretim gördükleri okullarda eğitim dilinin İngilizce veya yerel dil olması ve bu dillere ağırlık verilmesi ana dilinin kullanımını ve gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durum öğrencilerin kültürel kimliklerine ve milli benliklerinin oluşmasına da olumsuz etki etmektedir. Balkanlarda Türkçe öğretmenliği yapan öğretmenlerin ana dili Türkçenin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve Türk kökenlilerin ana dili kullanım düzeyleri, çok kültürlü ortamın çocukların kültürel gelişimine etkileri güncel konulardır. Nitel araştırma kapsamında uzman görüşüne başvurmak ve ilgili kaynakları taramak suretiyle ölçmeyi sağlayacak nitelikte bir anket oluşturulmuş ve yüz yüze görüşme yoluyla veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler Excel programında analiz edilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda Balkanlarda ana dili olarak Türkçenin öğretilmesinde belirli bir kitap ve müfredatın bulunmadığı, çocukların ana dillerini öğrenme ve geliştirmeye yönelik ders saatlerinin yetersiz oluşu, Türk öğrencilerde ana dili ve kültürel benlik bilincinin oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Ana Dili, Türkçe Öğretimi, Türk Çocukları, Öğretmen Görüşü, İki Dillilik, Çok Kültürlülük.

Abstract

The purpose of this research is to determine the level of native language usage of Turkish children living abroad through the views of teachers. Turkish children living abroad are increasingly alienating themselves from their native language and culture due to the reasons of using their native language in limited time and places. The level of usage and the development of mother tongue are affected negatively as the medium of instructions being English or local language in the schools where they have their education. This situation also negatively affects the students' cultural awareness and the formation of their national identity. The problems faced by the teachers in Balkans while teaching Turkish as the native language, the levels of Turkish originated people's using their native language, the effects of multicultural environment on children's cultural development are the current issues. Referring to expert opinions in the scope of qualitative research and scanning relevant sources, a survey was created to provide with measurement and the data were collected through face to face interviews. The resulting data was analyzed in Excel. As a result of this research, it can be concluded that there is no particular book and curriculum in teaching Turkish as a native language, there is inadequate number of teaching hours for learning and development of children 's native language, and the Turkish student shave not acquired adequate level of Turkish as native language and have not developed cultural self-awareness.

Keywords: Native Language, Turkish Teaching, Turkish Children, Bilingualism Multiculturalism, Balkans.

1. GİRİŐ

İnsan yaŐamının vazgeçilmez bir parçası olan dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araçtır. İletişim kurabilmek için çeşitli yöntemler bulunsa da iletişimi konuşarak sağlamak en kolay ve en kestirme yoldur. İnsanlar, duygularını, fikirlerini, sorunlarını birbirlerine aktarmak için dili bir vasıta olarak kullanırlar. Toplumlar, asırlar önce biriktirmeye başladıkları bilgi ve değerlerini dil hazinesi içinde muhafaza ederler. Bu sebeple insanın aile ve çevresinden öğrendiği ana dili, kültürün oluşumunu sağlayan en önemli unsurlardan biridir (İşcan, 2007: 5-6).

Ana dili öğrenimi aile içinde başlayıp okulda devam eden ve hayat boyu süren uzun bir süreçtir. İnsan var olduğu müddetçe dil de varlığını sürdürür çünkü konuşma sadece insana özgü bir davranıŐtır. Dil olmaksızın düşüncelerin ifade edilmesi keşmekeşe sebep olur. Her insanın kendini anlatmaya ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacını dili kullanma kabiliyeti ölçüsünde giderebilir. Dili yanlış öğrenmiş ya da yeteri kadar öğrenememişse duygu ve düşüncelerini de aynı şekilde yanlış ve eksik aktarma sorunu oluşmaktadır. Bu nedenle her insan kendini istediği ölçüde ifade edebilmesi için ana dili eğitimi almalıdır.

Dil, o dilin konuşulduğu çevrede daha çabuk öğrenilmektedir. Nitekim ana dili de ana vatanında öğrenildiğinde daha farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Çünkü eğitim ortamı, öğrenmeyi desteklemektedir. Okulda öğrenilen ana dili bilgisi sosyal çevrede, arkadaşlar arasında, çarşı-pazarda, insanların bulunduğu her yerde pratik edilerek aktifleştirilir. Ancak yurt dışında dil kullanım alanları dil öğreniminde yetersiz

*Doktora Öğrencisi, International Burch University, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

**Doç. Dr., Canik Başarı Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD.

olmakta aile ve varsa Türk arkadaşlarıyla sınırlı kalmaktadır. Yurt dışında görev yapanlar için durum yurt içinde görev yapanlara göre daha da zor olmaktadır (Mete, 2013: 171-192).

Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması, evrensel ve milli değerlerin benimsenmesi, milli şuurun yurt içi ve yurt dışındaki vatandaşlara kavratılması toplumların geleceği açısından önemlidir. Ulusal kültürün yeni nesillere aktarılması ve kültür yoluyla kuşaklar arasında birlik ve beraberliğin barış içerisinde yaşatılmasını sağlamak milli eğitimin temel görevleri arasındadır. Eğitimin sistemli bir şekilde verilmesini sağlayan kurum olan okullar bu görevin yerine getirilmesinde en büyük sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluğu yerine getirmek için kullanılacak ders Türkçe dersleridir. Türkçe yazılmış edebi ve tarihi sanat eserleri ile bireylere milli kültür öğretilir, toplumun kaynaşması sağlanır, milli bilinç oluşturulur, vatan sevgisi aşılır. Eğitim yıllarına atılan ilk adımlardan itibaren bu eserle iç içe olmak milli şuurun tesis edilmesi ve ana dili öğrenimi açısından büyük öneme sahiptir. Bu sürecin yönetilmesinde Türkçe öğretmenlerinin, okuldaki öğrencilerin bu eğitimden en iyi sonuçları verecek biçimde yararlanmalarını sağlaması beklenmektedir. Öğretmenlerin kültür ve ana dilin birbirini tamamlayarak geliştirmesini, öğrencilerin hayata ve olaylara geniş perspektiften bakabilmelerini saylayıcı en sağlıklı duygularla bakmalarını sağlayıcı bir yol izlemelerini öğretmeleri beklenmektedir (MEB, 2006: 7-8).

Kimi ülkeler ile tarihi bir kültür bağı olsa da ana dillerin farklı olması Türk ailelerin okul çağındaki çocuklarının eğitimde sorun yaşamasına neden olmaktadır. Yurt dışında eğitimlerini sürdürmek zorunda kalan çocukların bir kısmı Türkiye’de belli bir seviyede eğitim aldıktan sonra bir kısmı da ilk eğitim-öğretim hayatlarına yurt dışında başlamışlardır. Belirli bir yaşa kadar sadece ana dilini kullanmış çocukların birdenbire yabancı dille karşılaşması öğrencilerin zorluk yaşamasına sebep olmaktadır. Bu zorluk her iki durumdaki öğrenci için de geçerlidir. Çünkü ana dili olmaksızın eğitim görmek çocukların buldukları ortama alışmalarını güçleştirmekte ve çocukları yabancılaştırmaktadır. Ayrıca ikinci dil öğreninceye kadar kendilerini istedikleri gibi ifade edememek onların ruh dünyalarını olumsuz etkilemektedir. Eğitim açısından kültürel unsurların benzeşmesi aynı dili konuşmadıkça bir fayda sağlamamaktadır. Bu nedenle yurt dışında okula devam etmek durumunda kalan Türk çocuklar iki dilli eğitim almak mecburiyetindedirler.

Yapılan araştırmalara göre ana dili temelini sağlam atılmış olması durumunda ikinci dil daha kolay öğrenilmektedir. Bu durumda yurt dışında eğitimlerini sürdürmek zorunda kalan öğrenciler için ana dili öğrenimi büyük önem arz etmektedir.

Yabancı dil öğretimi öncelikle iyi bir anadili eğitimi gerektirmektedir. Ana dilini iyi bir şekilde öğrenmeyen yabancı bir dili istenilen düzeyde öğrenmesi mümkün değildir. Bunun aksini ortaya çıkaran hiçbir bilimsel araştırma yoktur. Bunun yanı sıra ana dilini eksik öğrenen veya öğrenemeyen birey de eksik yetişiyor demektir. Ana dilinde eksik olan bireylerin de bilim, sanat üretmesi olanaklı görülmemektedir. Uzun yıllardan beri Türk insanının dünya bilimine göze batan bir katkısının olmaması da bunun en tipik örneğidir (Çelebi, 2006: 297).

Okulda ve sosyal çevrede sınırlı zaman ve mekânlarda ana dili konuşmak, okulda yeteri kadar ana dili eğitimi alamamak yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının kültürlerinden uzaklaşmasına sebebiyet vermektedir. Kendi çabalarıyla, hiç bir profesyonel destek almaksızın çok çeşitli kültürlerin bulunduğu ortamlarda Türk çocukların varlıklarını sürdürebilmesi imkânsızdır. Bu varlığın devam edebilmesi için öğrenci, öğretmen ve ailelere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Anlama ve anlatma kabiliyetlerini geliştirme, isabetli karar verebilme, eleştirel düşünme alışkanlığı elde etme ve bu davranışların tümünü kazandırma ana dili öğretimine bağlıdır (Sever, 2001: 14). Bu bağlamda ana dilin öğrenilmesi gerekliliği öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından yeteri kadar önemsenmelidir. Ana dili eğitimi bireyin kültür edinimi ile de doğrudan ilişkilidir ve bireyde sağlıklı bir kimlik oluşabilmesi için ana dili eğitiminin sağlam verilmesi gerekmektedir. Bu da ancak ana dili bilinci oluşturmak, dilin önemini kavratmakla mümkündür.

Yurt dışındaki Türk aileler buldukları yere bir an önce adapte olabilmek için yerel dili öğrenme gayretine girişmekte ve ana dili Türkçe ikinci planda tutulmaktadır. Okul ortamında eğitim dilini ve buldukları ülkenin resmi dilini tam öğrenememek onları ikileme sevk etmektedir. Bu durumda sanki ana dili öğrenmek onlar için vakit kaybı gibi gözükmektedir. Yurt dışında yaşayan Türk çocukların ana dillerini öğrenmeleri sadece aile ortamında Türkçe konuşmayla sınırlı kalmakta bu durum ana dilin inceliklerine vakıf olmayı engellemektedir. Dil, sadece konuşma ve yazmadan ibaret değildir. İki dilli ortamlarda ana dilini konuşamayan çocuk, seviyesine uygun Türkçe edebi metinleri okuduğunda etkilenecek ve zevk alabilecek düzeyde ana dili eğitimine sahip olabilmelidir. Ayrıca duygu, düşünce ve edinimlerini edebi sayılabilecek düzeyde ifade edebilmeli bunu yaparken de ana dilini kullanıyor olmanın rahatlığını hissetmelidir.

Ana dilinin en iyi öğrenildiği yer o dilin konuşulduğu yerdir. İki dilli çocukların ana dillerini ana vatanlarında konuşamamaktan kaynaklanan sorunlar oluşmaktadır. Ailede edinilen kültürel birikimin gidilen ülkelerdeki kültürle örtüşmemesi yaşadığı topluma ayak uydurabilmesini engellemektedir. İki kültür arasında uyum sağlanamaması durumunda ruhsal sorunların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. İki

kültür arasında bir bütünlük içinde olamayan çocuklar, kişilik ve uyum sorunları yaşayabilmektedirler. Bu durum çok kültürlü ortamda yetişen çocukların, diğer kültürlerden gelen çocuklarla iletişim kurmalarına engel teşkil edebilir ve problemlili çocuk sayısının artmasına neden olabilmektedir (Piyade, 1990; akt. Adsoy, 2014: 690).

Türklerin göçmen olarak başka milletlerle etkileşime geçmesi büyük ölçüde II. Dünya Savaşından sonra misafir işçi statüsü ile Avrupa'ya giden Türk göçmenler aracılığı ile olmuştur. Yurt dışına göç eden Türk vatandaşların büyük kısmı Avrupa'da yaşamaktadır (Kaya, 2007: 151-153). Balkanlarda yerli Türklerin yanı sıra bu bölgeye göç eden Türklerin sayısı da azımsanamayacak kadar fazladır. Ana vatanlarından uzakta, başka ülkelere göç etmek zorunda kalan ve sonraki hayatlarını da bu ülkelerde geçirmek durumunda kalan göçmen ailelerin yeme, içme, giyinme, barınmanın yanı sıra iş bulma ve eğitim sorunları da buldukları yerlerde sıkça yaşadığı problemlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun Balkan fethiyle kurulmuş olan dostluk ve kültürel bağları Balkan ülkeleri ile son yıllarda tekrar daha da güçlenmiştir. Türkiye'de yaşayan Balkan kökenli vatandaşların Balkan ülkeleri ile olan bağları da bu dönemde sıklaşmıştır. Balkan ülkeleri ile olan kültürel, ticari, sosyal ve eğitim ilişkiler dolayısı ile bu ülkelerde yaşayan Türk soylu vatandaşların oranı gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda yurt dışında ve Balkanlarda yaşayan Türk kökenli ailelerin çocuklarının ana dili ve kültür edinimi, öğrenimi tartışılan en önemli konulardandır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Balkanlardaki Türk çocuklarının ana dili Türkçeyi kullanma düzeyleri, iki dilli ortamların ana dili ve kültür edinime, öğrenimine etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda konuya ilişkin öğretmen görüşlerine başvurularak nitel araştırmaya dayalı gözlem yoluyla konu bazı değişkenler açısından ele alınmıştır. Çalışmada ilgili kaynaklar taranmış ve uzman görüşlerine başvurmak suretiyle bir ölçek geliştirilmiş ve sekiz kişiden oluşan öğretmen grubuna ön uygulama yapıldıktan sonra tavsiye edilen düzeltmeler yapılarak veriler toplanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

"Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir" (Karasar, 2009, 110-111). Bu araştırmanın evrenini ise Balkanlardaki Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak Bosna Hersek'ten 21, Makedonya'dan 8, Arnavutluk'tan 17, Bulgaristan'dan 1, Romanya'dan 10, öğretmen araştırmaya katılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada öğretmenlerin bazı demografik özelliklerinin yanı sıra ana dili Türkçe dersine ve kültür edinimine yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümü, öğretmenlerle ilgili bireysel bilgileri elde etmeye yöneliktir. İkinci bölüm okullardaki ana dili Türkçe derslerinin yeterliliği, işlevselliği, derslerin içeriği, materyal olarak yeterliliği ve derslerin teorik-uygulama dağılımları, üçüncü bölüm ise ana dili ile kültür ilişkisinin saptanmasına yönelik kapalı uçlu sorulardan oluşmuştur. Verilerin çözümlenmesinde Excel programı kullanılmıştır. Ankete verilen cevaplar sayısal değerlere dönüştürülmüş ve yüzdelik oranları tablolar halinde gösterilmiştir.

3. BULGU VE YORUMLAR

Balkanlarda yaşayan Türk çocuklarının ana dili kullanımı ve kültürel değerleri edinimlerine yönelik öğretmen görüşleri doğrultusunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin cinsiyeti

Cinsiyet	f	%
Bayan	27	47,4
Bay	30	52,6
Toplam	57	100,0

Ankete katılan 57 Türkçe öğretmenin %47,4'ü bayan, %52,6'sı ise erkektir. Katılımcıların cinsiyet yüzdelilerinin birbirine çok yakın olması çocukların ana dili kullanımlarını ve kültürel unsurları edinim düzeylerini doğru belirlemek açısından önemlidir.

Tablo 2. Kaç yıldır Türkçe öğretmenliği yapıyorsunuz?

Yıl	f	%
1 - 5	26	45,7
6 - 10	19	33,4
11 - 20	12	21,22
Toplam	57	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya yeni ve tecrübeli öğretmenler katılmışlardır. Yeni öğretmenlerin öğretmenliğe bakış açıları, heyecanları, motivelerinin yüksek olması; tecrübeli öğretmenlerin ise birikimlerinin çalışmaya yansımış olması araştırmanın güvenilirliğini pekiştirmektedir.

Tablo 3. Ana dili Türkçe dersi alan kaç öğrenci var?

Ülke	f
Bosna Hersek	56
Makedonya	56
Arnavutluk	22
Bulgaristan	16
Romanya	23
Toplam	173

Öğretmen görüşüne göre ülkelerde ana dili Türkçe dersi alan Bosna Hersek ve Makedonya 56, Arnavutluk 22, Bulgaristan 16, Romanya 23, olmak üzere 173 öğrenci bulunmaktadır.

Hedeflenen amaçlar açısından okullardaki ana dili Türkçe derslerinin işlevselliği, yeterliliği ve kapsamı önemlidir. Türkçe derslerinin yürütücüsü olan öğretmenler bu konular hakkında en yetkin kişilerdir. Bu nedenle onların ana dili ve kültür edinimi ve eğitimi hakkındaki birikimleri önemlidir.

Tablo 4. Okulunuzda ana dili Türkçe dersi kaç saattir?

Ders saati	f	%
1	1	1.8
2	21	36.8
3	4	7.0
4	7	12.3
5	2	3.5
Ek ders olarak	22	38.6
Toplam	57	100.0

Tablo 4’e göre 1 saat ana dili dersi verenlerin oranı %1.8, 2 saat %36.8, 3 saat %7, 4 saat %12.3, 5 saat %3.5 olarak saptanmıştır. Ayrıca ana dili Türkçe dersini ek ders olarak verenlerin oranı %38.6 olarak belirlenmiştir. Araştırmada ana dili Türkçe ders saatinin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı %24.6 iken yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı %75.4’tür. Genel olarak yeterli olmamakla birlikte ana dili derslerinin her şeye rağmen kurumların kendi çabaları ile Türk çocuklarına verilme gayretinin olduğu anlaşılmaktadır. Ülke müfredatlarında ana dili Türkçe dersinin olmaması, resmi müfredatın dışına çıkılamaması gibi nedenlerle büyük oranda ek ders olarak ana dili Türkçe derslerinin öğretildiğini görmek mümkündür.

Tablo 5. Takip ettiğiniz ana dili Türkçe öğretim müfredatı yeterli midir?

İfadeler	f	%
Evet	14	24.6
Hayır	43	75.4
Toplam	57	100.0

Türk çocuklarına yönelik ana dili Türkçe ders saati ile uygulanan müfredatın yetersizliği arasında doğru bir orantı olduğu görülmektedir. Ana dili Türkçe dersinde takip ettikleri müfredatın yeterli olduğunu düşünenler %24.6’ı, yetersiz olduğunu düşünenler ise %75.4’tür. Mevcut müfredatın ana dili Türkçe dersi için sınırlanan ders saatleri içerisinde uygulanamayacağı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte uygulanmak istenen ana dili Türkçe müfredatının yetersiz olduğu, istenilen öğretim çıktılarına tam manasıyla bu müfredatla ulaşılamayacağı görülmektedir.

Yol (2011), yaptığı araştırmada yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik ana dili Türkçe öğretim programında sorunlar üzerinde durmuş, özellikle gereksiz konular yerine seviyeye ve ihtiyaca uygun çocukların temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik yazılar, masallar, hikâyelere programda yer verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Tablo 6. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına ana dili Türkçe öğretimdeki amacınız nedir?

Amaçlar	Bosna Hersek	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya	Toplam
Ana dilleri ile diğer diller arasındaki farkı kavratmak	5	0	5	0	0	10
Ana dillerini doğru kullanmalarını sağlamak	6	4	6	1	1	18
Ana dillerini ve kültürlerini	17	3	8	1	4	33

unutmalarını sağlamak						
Türkçenin gramer yapısını öğretmek	0	0	3	1	1	5

Öğretmenlerin Türkçe öğretmedeki amaçları önem sırasına göre; ana dillerini ve kültürlerini unutmalarını sağlamak, ana dillerini daha doğru kullanmalarını sağlamak üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre öğretmenlerin ana dili Türkçe öğretiminden hedefledikleri çocukların ana dillerini doğru bir şekilde öğrenmelerini ve kullanmalarını, kendi kültürel değerlerini ve kimliklerini korumalarını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.

Ana dili için saptanan dinlediğini, okuduğunu anlayabilmek; düşüncesini, duygusunu anlatabilmek; dilin kurallarını öğrenmek; söz dağarcığını geliştirmek; kendi ulusunun edebiyatını ve dünya edebiyatını tanıyıp bunlardan zevk almak, dil ve edebiyat yoluyla ulusal kültürünü ve insanlık kültürünü tanımak amaçları, bütün uygar milletlerde aynıdır (Aytaş ve Çeçen, 2010: 79).

Tablo 7. Öğrencilerin günlük hayatta Türkçeyi kullanma durumları nedir?

Cocukların ana dili Türkçeyi kullanma durumu nedir?	Bosna Hersek	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya	Toplam
Çevrede Türk çocuklarıyla oynarken veya karşılaştıklarında kullanırlar	5	1	6	1	5	18
Evde ve okulda kullanırlar	7	4	9	1	1	22
Her durumda çok iyi kullanırlar	4	3	2	0	1	10

Yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin Türkçeyi kullanma durumlarını tespit etmek amacıyla öğretmenlere, öğrencilerin ne sıklıkla ve derece Türkçeyi kullanabildikleri sorusu yöneltilmiştir. Bulgulara göre çocukların çoğunlukla aile ortamında ve Türk arkadaşlarıyla (okulda veya oynarken) daha çok Türkçe konuştukları saptanmıştır. Büyük bir oranda yine çocukların Türkçeyi uygun ortamlarda kullandıkları gözlemlenmiştir. Düşük oranda bir bölümünün Türkçeyi her durumda iyi kullandıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda Türk çocuklarının ana dili kullanma durumlarının evlerinde aileleriyle ve varsa Türk arkadaşlarıyla sınırlandığı öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Çocuklarda anadili sevgisi ve bilincini oluşturmak gerekir. Bu bağlamda çocuklara anadilinin özellikleri, işleyiş ve kuralları örneklerle kavratılmalı, sezdirilmeli ve öğrenciler konuşur ve yazarken anadilinin özelliklerini ve kurallarını doğru ve özenli kullanmaya yönlendirilmelidir (Çotuksöken, 2002:11). Bununla birlikte yurt dışında yaşayan öğrencilerin Türkçe kullanım ortamları ve programları çoğaltılmalı ve zenginleştirilmelidir.

Tablo 8. Öğrencilerin Türkçeyi kullanmama nedenleri sizce nelerdir?

Türkçeyi kullanmama sebepleri	Bosna Hersek	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya	Toplam
İhtiyaç duymadığından	4	0	7	1	5	17
Arkadaş ortamlarının farklı uyruklu çocuklardan oluşması	9	1	16	1	6	33
Eğitimin İngilizce olması	6	2	8	1	5	22
Ana dili bilinci oluşmadığından	7	1	12	1	7	30
Türkçe derslerinin yeterli olmaması	3	1	11	0	4	19

Tablo 8'e göre çocukların Türkçe kullanmama nedenleri; *arkadaş ortamlarının farklı uyruklu çocuklardan oluşması, ana dili bilincinin oluşmaması, eğitimin İngilizce olması, Türkçe derslerinin yeterli olmaması ve ihtiyaç duymadığından* şeklinde sıralanmıştır. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere Türk çocuklarının uygun ortamlar oluşmadığından Türkçe konuşmaktan mahrum kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu durum Türkçe açısından her ne kadar olumsuz bir durummuş gibi görünse de "iki dilli ve tek dilli ortamlarda büyüyen çocuklar üzerinde yapılan karşılaştırmalı araştırmalarda iki dilli çocukların tek dilli yetişen çocuklara göre uyum açısından dilsel, sosyal ve psikolojik olarak daha ileri oldukları tespit edilmiştir" (Koehn ve Müller, 1990; Tracy, 1996; Wode, 1995; akt. Çakır, 2002:52). Sosyal ve dilsel olarak iyi gelişmiş olan bu çocuklara uygun şartlar ve programlar oluşturulması durumunda ana dillerini de istenilen şekilde öğrenmeleri mümkündür.

Tablo 9. Ana dili Türkçe öğretirken ne tür sorunlarla karşılaşsınız?

Karşılaşılan Sorunlar	Bosna Hersek	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya	Toplam
Dil bilgisi yanlışlıkları	4	1	7	1	1	14
Alfabeleri karıştırma, yazma sorunları	6	0	1	1	3	11
Kelime dağarcığının zayıf olması	3	0	7	0	0	10
Ders kitabı ve yardımcı materyal eksikliği	11	0	1	0	0	12
Müfredat kaynaklı sorunlar	5	3	3	0	3	14

Ana dili Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar dil bilgisi yanlışları (14) ve müfredat kaynaklı sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Uygulanabilir bir müfredatın olmaması dil bilgisi öğretimini de olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bununla birlikte bu çocuklara yönelik ders kitabı ve yardımcı materyalin yetersiz olması diğer önemli sorunlardan biridir. Dil becerileri içerisinde yazma yetisinin gelişimine ayrı bir zaman ve çaba gerekmektedir. Mevcut şartlarda çocukların yerel eğitim dilinin de etkisiyle harflerin yazımında ve yazma çalışmalarında yetersiz oldukları söylenebilir. Elde edilen bulgulardan bir diğeri ise çocukların kelime hazinelerinin zayıf olmasıdır. Bu sonuçlar birbirleriyle bağlantılıdır ve bazılarının yetersizliği diğerlerini de olumsuz etkilemektedir.

Tablo 10. Bu sorunların çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir?

Öneriler	Bosna Hersek	Makedonya	Arnavutluk	Bulgaristan	Romanya	Toplam
Aileler ve çocuklar ana dili konusunda bilinçlendirilmeli	3	0	3	1	1	8
Okuma ve yazma etkinliklerine sık yer verilmeli	2	2	3	0	4	11
Türkçe konuşma, okuma ve yazma çalışmalarına yeterince yer verilmelidir	2	3	3	1	3	12
Ana dili Türkçe dersleri planlı olarak yapılmalı müfredatlar geliştirilmeli	2	1	3	1	2	9

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorunların çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir şeklindeki soruya çoğunluk dört temel becerinin (konuşma, dinleme, okuma ve yazma) geliştirilmesine dikkat çekmiştir. Bunu sırasıyla Türkçe derslerinin planlı yapılması ve doğru müfredatların oluşturulması ve ana dili konusunda çocukların ve ailelerin bilinçlendirilmesi takip etmiştir. İşin merkezinde olan öğretmenlerin Türkçe öğretirken karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik görüşleri onların yaşadıkları problemler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çözümlerin dikkate alınması durumunda Türkçe öğretimindeki sorunların azalacağı ve verimi artıracacağı bunun yanı sıra Türk çocukların dil ve kültürlerine daha sıkı bağlanacakları düşünülmektedir.

Dil ile kültür arasındaki bağ, iki dilli ve çok kültürlü ortamların ana dili ve kültür edinimine etkisi söz konusudur. Kültür ortamındaki yaşantılar, deneyimler, bireyin gelişimini önemli oranda etkilemekte ve dilin, sembollerin, kavramların, kültürel unsurların kazanımı ile birlikte bireyin zihinsel gelişimini desteklemektedir (Arievitch&Stetsenko, 2000: akt. Cırık, 2008:28).

Tablo 11. İki dilli ve çok kültürlü ortamdaki çocukların sağlıklı bir kültürel benlik gelişimi için her iki dili de geliştirmeleri önemlidir.

İfadeler	f	%
Evvet	54	94.7
Hayır	3	5.3
Toplam	57	100.0

Gerek erken çocukluk döneminde gerekse ilerleyen yaşlarda iki dilli ortamlarda büyüyen Türk çocukları ana dillerini tam anlamıyla öğrenememektedirler. Eğitim dilinin İngilizce ve buldukları ülke dilinin zorunlu ders olması nedeniyle Türkçe dersine gerekli önem verilememektedir. Dolayısıyla Türk çocukları öğrenimleri süresince diğer dilleri daha iyi öğrenmekte, Türkçeyi ise sınırlı zaman ve mekânlarda kullanabilmektedirler. Ana dillerini yeterince öğrenemeyen çocuklar kültürlerini de tam olarak tanıyamamakta ve yaşayamamaktadırlar. İki dilli ve çok kültürlü ortamdaki çocukların sağlıklı kültürel benlik gelişimi için her iki dili de geliştirmeleri önem arz etmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular da bu fikri destekler durumdadır. Çalışmaya katılanların % 94.7'si büyük oranda bu kanaati taşıırken çok azı %5.3'ü aksi yönde kanaat bildirmişlerdir.

Çocukların hem ana dilini hem de içinde yaşadığı toplumun dilini eşit düzeyde geliştirmesi sağlıklı ve zengin bir kültürel kimliğe sahip olmasına yardımcı olmaktadır. İki dilden birinde olan zayıflık, kültürel

kimlikte temel olan etnik kültürün içinde bulunduğu kültür ile kaynaşmasını olumsuz etkilemektedir (Yılmaz, 2000:455).

Tablo 12. Kültürel mirasın aktarılmasında ve kültürel benliğin kazanılmasında ana dili önemli bir etkidir.

İfadeler	Frekans	%
Evet	57	100.0
Hayır	0	0

Dil, kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir etkidir. Yurt dışında yaşayan, yabancı bir ülkede doğup büyüyen, kendi ülkesini yaz tatillerinde kısa bir süre ziyaret edebilen Türk çocuklarının kendilerini hangi kültüre ait hissettikleri tartışmalı bir konudur. Kültürel unsurların yeterince yaşanmadığı, ana dilin kısıtlı konuşulduğu yurt dışında yaşayan Türk çocukları için kültürel benlik oluşumu ve kazanımı konusunda çalışmalara ağırlık vermek gerekmektedir. Kültürel unsurların yaşanması ve devam ettirilmesinde ana dilinin etkisi yüksektir. Elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı üzere öğretmen görüşleri de aynı doğrultudadır. Çalışmaya katılan öğretmenler %100'lük oranla kültürel mirasın aktarılmasında ve kültürel benliğin kazanılmasında ana dilini önemli bir etken olarak görmektedirler.

Tablo 13. Kültürel kimlik edinmeyen çocuklarda kişilik sorunları oluşur.

İfadeler	f	%
Evet	48	84.2
Hayır	9	15.8
Toplam	57	100.0

Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için buldukları ülkenin kültüründen ziyade etnik kültür asıl olmalıdır. Ev ortamında kendi kültürü, sokakta ve okulda diğer kültürlerle açık olan çocuklar ikilem yaşayabilmektedirler. Hangi kültür daha baskın olursa ona kendini daha yakın hissedebilirler ya da hiç birini benimseyememe durumları da yaşanabilmektedir. Bu durumda Türk çocukları kendi kaderlerine terk edilmemeli, ana dili aracılığıyla kültür bilinci oluşturulmalı ve hangi kimliğe ait olduğu konusunda çocuklara yol gösterilmelidir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden %84.2'si çok kültürlü ortamlarda etnik kültürü edinmeyen çocukların kişilik ve kimlik sorunları yaşayacaklarını düşünmektedirler.

Tablo 14. Çocuğun kişisel gelişiminde daha etkilidir.

İfadeler	f	%
Ana dili	55	96.5
Eğitim Dili	2	3.5
Toplam	57	100.0

Tablo 14'te hangi dilin öğrencinin kişisel gelişimine daha çok etki ettiğini tespit edebilmek için yöneltilen sorunun sonuçları yer almaktadır. Bu tabloya öğretmenlerin %96.5'i ana dilinin, kişisel gelişimi açısından daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre ana dilin gelişmesi kimlik oluşumunun en önemli destekleyicisidir.

Tablo 15. Çocuğun ana dilini öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması en çok hangi ortamda gerçekleşir?

İfadeler	f	%
Aile	33	57.9
Okul	17	29.8
Çevre	8	12.4
Toplam	57	100.0

Tablo15'e göre ana dili öğrenme ihtiyacının karşılandığı ortamın en çok ailede (%57.9) ortamı olduğu anlaşılmaktadır. Aileyi, %29.8'lik oranla okul, % 12.4 ile çevre takip etmiştir. Dil ilk etapta aile ortamında öğrenilse de bir noktadan sonra bu durum ilerleme kaydedememektedir. Dilin yapısal özellikleri, bir metni okuyup onu detaylı olarak incelemeyi ve nihayetinde dilin inceliklerine vakıf olmayı okul ortamı sağlamaktadır. Bu durumda çocuğun ana dili eğitiminde ailelerin bilinci olması ve ailede başlayan ana dili eğitiminin okulda ve çevrede geliştirilmesi ve pekiştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 16. Şu an okulda verilen ana dili Türkçe dersleri dil gelişimi açısından yeterlidir.

İfadeler	f	%
Evet	10	17.5
Hayır	47	82.5
Toplam	57	100.0

Ana dili öğretiminin belirli kurallar çerçevesinde ve bir disiplin içinde öğretildiği yer olan okul ortamları yurt dışında yaşayan Türkler için aile çevresinin dışında Türkçenin kullanıldığı ikinci yerdir. Bu nedenle okuldaki Türkçe dersleri ana dili edinimi ve öğrenimi açısından önemlidir. Elde edilen bulgulara göre ise mevcut Türkçe dersleri ana dili gelişimi açısından yeterli görülmemektedir. Katılımcıların %82.5'i verilen Türkçe derslerini yeterli bulmayarak olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Tablo 17. Çocukların ana dili gelişim düzeyleri ikinci dilin öğrenilmesini olumlu etkilemektedir.

İfadeler	f	%
Evet	53	93.0
Hayır	4	7.0
Toplam	57	100.0

İki dilli olmanın olumsuz etkilerinin yaşanmaması için ana dilin geliştirilmesi şarttır. Ana dili bilgisi edindikten sonra ikinci dil öğretimine başlanmalıdır. Ancak bu durumda iki dillilik dezavantaj olmak yerine çocuk için avantaja dönüşebilir. Hatta yerleşmiş ana dili bilgisinden sonra ikinci bir dil çocuğun zihinsel gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çocukların ana dili gelişim düzeyleri ne kadar sağlam olursa ikinci dili o kadar hızlı ve güzel öğrenebilirler. Elde edilen sonuçlara göre de katılımcıların %93'ü bu görüşü desteklerken sadece %3'ü aksi yönde görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda ikinci dilin geliştirilmesi ana dilinin gelişimiyle doğru orantılıdır denebilir.

Tablo 18. Çocuğun ana dilinde zengin bir kelime hazinesine sahip olması, ikinci dili öğrenilmesine yardımcı olmaktadır.

İfadeler	f	%
Evet	52	91.2
Hayır	5	8.8
Toplam	57	100.0

Bireyler ikinci dildeki kavramları öğrenirken ana dildeki karşılıklarını öğrenme gereği duyarlar. İki dili karşılaştırarak öğrenirler. Önce ana dilin yapısı, cümle dizilişini hatıra getirirler. İkinci dilin yapısal özellikleri ana diline ne kadar yakınsa ikinci dil o kadar kolay öğrenilebilir. Tablo 18'de ana dilde edinilen kelime hazinesinin zengin oluşunun ikinci dile olumlu katkı sağlayıp sağlamayacağı öğretmenlere sorulmuş ve %91.2'si bu durumu onaylamışlardır. Dilin özünü kelimeler oluşturmaktadır. Dolayısı ile ana dilinde bireylerin kelime hazinelerinin güçlü olması öğrenilen ikinci dildeki nesnelere ve hareketlere daha kolay öğrenmelerine yardımcı olacaktır.

Tablo 19. Ana dilin yoğun kullanılması ikinci dilin öğrenilmesini engellemektedir.

İfadeler	f	%
Evet	16	28
Hayır	41	72
Toplam	57	100.0

Ana dilini iyi kullanabilen çocuklar ikinci dili daha kolay öğrenebilmektedirler. Ana dili insanın psikolojik ve zihinsel gelişiminin temelidir ve ana dilini yaşının gereğine göre öğrenememiş bireyler ikinci dil ediniminde veya öğreniminde de sorunlar benzer sorunlar yaşarlar (Wunder,1994; akt. Çakır, 2002).

Ana dilin yoğun kullanılması katılımcılara göre ikinci dilin öğrenilmesine (%72) olumlu katkı sağlamaktadır. Aksi yönde düşünenlerin oranı ise %28'dir. Bu durumda ana dilin kullanılmasıyla ikinci dilin öğrenilmesi arasında doğru bir orantı vardır.

Tablo 20. Dil ve sosyal gelişim açısından tek dilli çocuklarla iki dilli çocuklar arasında farklılıklar vardır.

İfadeler	f	%
Evet	46	80.7
Hayır	11	19.3
Toplam	57	100.0

İki dillilik ana vatanlarından uzak yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının çözölemeyen sorunlarından. Buldukları ülkenin yerel dili ve eğitim dilinin de farklı olması sebebiyle iki veya daha fazla dili öğrenmeye mecbur kalan bu çocuklar bütün dilleri eşit seviyede öğrenememektedirler. Ana dili bilinci oluştuğundan sonra ikinci dille temas kurmuş bir çocuk için bu durum olumlu sonuçlar verirken ana dili bilgisi ve bilinci oluşmamış çocuk için bu durum olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yapılan araştırmalara göre ana dilin ikinci dili öğrenmenin yanı sıra eğitimin diğer alanlarını da olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Bican, 2014: 318)

Araştırma sonucuna göre dil ve sosyal gelişim açısından tek dilli çocuklarla iki dilli çocuklar arasında farklılıklar olabileceği kanaati taşıyanların oranı %80.7'dir. Bu durumda çok dilli çocukların tek dilli çocuklara göre daha sosyal olduklarını söylemek mümkündür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili ve kültür edinimi, öğrenimi aşamasında çeşitli sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır. Ortaya çıkan belli başlı sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Balkanlar örneğinden hareketle yurt dışında yaşayan Türk öğrencilere yönelik kapsamlı ana dili dersleri uygulanmadığı tespit edilmiştir.
2. Ana dili Türkçe öğretiminde Türkçe ders kitabı olarak Türkiye'deki Türkçe ders kitapları kullanılmakta bir seviye yakalanamamakta ve bu durumda Türk çocukları zorluk yaşamaktadırlar.

- Çünkü daha önce ana dili dersi eğitimi almayan öğrenciler birden bire hiç karşılaşmadıkları terimlerle karşılaşmaktadırlar.
3. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının genelinde olduğu gibi Balkanlardaki Türk çocuklarının da Türkçeyi kullanabilecekleri ortamlarının çok yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Aile ve eğer varsa Türk arkadaşlarıyla Türkçe konuşmaktan ileri gitmeyen kısır bir döngü ile karşı karşıyadırlar. Bu döngünün giderilmesi adına yapılan şey Türkçe kitap okutmaktan ileri gidememektedir.
  4. Çok dilli ortamlardaki çocukların Türkçeye olan ilgileri ana dillerini geliştirmeye yetmemektedir. Bu durum da öğretmenlerin ana dili bilinci ve isteği oluşturma gayret ve girişimlerini boşa çıkartmaktadır.
  5. Yurt dışındaki Türk çocuklar için ayrı bir müfredatın olmaması Türkçe derslerinin en önemli sorunlarından biridir.
  6. Yurt dışında ana dili eğitimi veren öğretmenler ya yabancılar için Türkçe öğretimi ya da Türkiye şartlarında ana dili eğitimi almış bireylerdir. Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için ayrı ders kitabı, ayrı müfredat gerektiği gibi onlara göre de eğitim almış uzmanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu işi yapan mevcut öğretmenlerin bu konuyla ilgili seminer ve çeşitli eğitim programlarıyla bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
  7. Bir kısım okullarda ek ders olarak verilen ana dili Türkçe derslerine girme zorunluluğu bulunmadığından öğrencilerin bu derse gerekli önemi vermedikleri görülmektedir.
  8. Kimi yerlerde ise Türk çocukları yabancı öğrencilere yönelik programa konan Türkçe dersine girmekte, ancak ciddi seviye sorunu yaşandığından Türk çocukları bu derslerde motivasyon problemi yaşamaktadırlar ve ana dillerine olan merakları daha da azalmaktadır.
  9. Yurt dışında yaşayan Türklerin varlığı ana dillerinin varlığına bağlıdır. Eğer ana dili olmazsa buldukları ülkenin vatandaşlarından bir farkları kalmayacaktır. Ana dilleri gibi kimlikleri de yabancı topluma karışıp gidecek ve varlıklarını yitireceklerdir. Bu durumun yaşanmaması için başta aileler olmak üzere öğrenciler ve öğretmenler ana dillerini koruma, geliştirme ve sürdürme konusunda bilinçlendirilmelidir. Okul içi ve dışı Türkçe programlar geliştirmeye ve öğretmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu tür girişimler her açıdan desteklenmelidir.
  10. Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için ayrı ana dili dersleri yapılmalı, gerekirse coğrafya, tarih, hayat bilgisi, felsefe gibi dersler de Türkçe anlatılmalıdır. Çünkü eğitimini Türkiye’de devam ettirmek isteyenlerin uyum sorunu yaşamaması için bu tür önlemlerin alınması gerekmektedir.
  11. Ana dili dersi yapılan okullarda Türkçe derslerine daha küçük yaşlarda başlanmalı ve bu derslerin sayısı artırılmalıdır. Yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dili eğitimine yönelik Türkçe ders kitapları hazırlanmalıdır. Ders kitabının niteliği ne yabancı öğrencilerin ne de Türkiye’de okutulan Türkçe ders kitapları gibi olmalıdır. Bu ders kitabı Türk kültürünü anlatan kolaydan zora giden metinlerle bezenmiş olmalı, onları Türkçe öğrenmeye cezbedecek görsel ve zihinsel nitelikler taşınmalıdır. Ana vatanlarından ve ana kültürlerinden uzakta olmanın eksikliğini bir nebze de olsa bu kitaplar gidermelidir. Şu an öğretilmekte olan mevcut kitaplar bu eksikliği giderecek niteliklere sahip değildir.
  12. Yurt dışında yaşayan on binlerce Türk vatandaşı görmezden gelinmemeli ve bu ailelerin çocukları ana dili bilgisinden yoksun bırakılmamalıdır.
  13. Ayrı bir müfredat hazırlanmalı, alana yönelik uzmanlar yetiştirilmelidir. Türk öğrenciler için anketler düzenlenerek onların ilgi ve beklentileri doğrultusunda dil dersleri planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Sadece bu çaba bile çocukların ana dili derslerine olan ilgisini artırmayı sağlayacaktır.
  14. Türkiye gezileri yapılarak önce ana vatan sevgisi tesis edilmeli daha sonra tarihi ve kültürel zenginliklerden yola çıkılarak dil ve kültür bilincinin yerleşmesi sağlanmalıdır.
  15. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları, buldukları ülke şartları çerçevesinde kendilerine tanınmış haklar konusunda bilinçlendirilerek eğitim ve sosyal yaşam konularında daha iyi şartlarda yaşamaları sağlanmalıdır.
  16. Yurt dışında yaşayan Türk çocukları ana dili öğreniminden mahrum kalmamalı ve kendilerini doğru anlatabilme özgürlüğünü yaşamalıdırlar.

KAYNAKÇA

- ADSOY, Şerefettin (2014). “Çalışmazlık İlkesi Bağlamında Anadilde Eğitim”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, S.19, s.690.
- ALPÖGE, Gülçin (2014). “Çift Dilli Çocukların Dil Gelişimi”, <http://www.turkophone.net/wp-content/uploads/2014/03/Alpoge.pdf>, Son Erişim: 20.06.16.
- AYTAŞ, Gıyasettin ve ÇEÇEN, Mehmet Akif (2010). “Ana Dili Eğitiminde Dil Bilgisi Öğretiminin Yeri Ve Önemi”, *TÜBAR-XXVII*, s.79
- BİCAN, Gülşat (2014). “I. Uluslararası Avrupa’da İki dilli Türklerin Anadili Eğitimi Çalıştayı”, *ZfWT (Journal of Worldof Turks)*, S.6, s.318
- CIRIK, İlker (2008). “Çok Kültürlü Eğitim Ve Yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of*

Education), S.34, s.28

ÇAKIR, Mustafa (2002). "Almanya'daki Çok Kültürlü Ortamlarda Türkçenin Anadili Olarak Kullanımı", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.39-53.

ÇELEBİ, Mustafa Durmuş (2006). "Türkiye'de Anadili Eğitimi Ve Yabancı Dil Öğretimi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.21, s.285-307.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (2002). *Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, İstanbul: Papatya Yayınları.

İŞCAN, Adem (2007). "Dil Ve Ana Dil Olarak Türkçe Üzerine", *Erciyes Dergisi*, s.30, 5-6.

KARASAR, Niyazi (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KAYA, İlhan (2007). "Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına (Euro Turks: From Guest Workersto European Citizenship)", *Eastern Geographical Review*, S.19, s.151-153

KOEHN, Caroline ve Müller, Natascha (1990). "Neue Arbeitsergebnisse in der Bilingualismforschung", *Der Deutschunterricht*, S. 5, s.49-59.

MEB, (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: MEB Yayınları.

METE, Filiz (2013) "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ortam Farkının Yeterliklere Verilen Önem Derecesine Etkisi", *Toplum Bilimleri Dergisi*, S.7, s.171-192.

PİYADE, Zeynep G (1990). *The Bilingual First Language Acquisition of A Turkish Child*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) A Comparative Case Study, Middle East Technical University, Ankara.

SEVER, Sedat (2001). "Öğretim Dili Olarak Türkçenin Sorunları ve Öğretme- Öğrenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S.42, s.11-22.

TRACY, Rosemarie (1996). "Vom Ganzen und seinen Teilen: Überlegungen zum doppelten Erstspracherwerb", *Sprache und Kognition*, S. 15, s.70-92.

WODE, Henning (1995). *Lernen in der Fremdsprache: Grundzüge von Immersion und bilinguaem Unterricht*. Ismaning:Hueber.

WUNDER, Dieter (1994). *Zweitsprachige Erziehung*. In: DGB. Frankfurt.

YILMAZ, Bülent (2000). "Çok Kültürlü Toplumlarda Etnik Azınlık Çocuklarının Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları", *Türk Kütüphaneciliği*, S. 14, s.455

Yol, Ali (2011). "Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimindeki Sorunlar", *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, S. 1, s.125